

לשחזר את הפסיפס ההרוס

אברהם מנהל באור כשדים מלחמת חורמה בעבודת האלילים, מנפץ את פסלי אביו ומושלך לכבשן האש בעוון מעשיו, אולם בכנען מתגלה אדם חדש שמשתחוה לבני חת, כורת ברית עם אבימלך ונוהג בדרכי שלום. מה השתנה?

אברהם, שלא יכל לסבול את האמונה באלילים מגלה שאף אדם לא משתכנע דרך וויכוחים וקנאות. כששינה גישה והחל לפעול בדרכי נועם הצליח להשפיע על אנשים רבים להאמין בא-ל אחד.

הטכנולוגיה שהופכת גל אבנים לבית כנסת

בשנת 2018 נחנך ברמת הגולן (מרחק חצי שעה נסיעה מהכינרת) בית כנסת שנבנה לפני אלף וחמש מאות שנה. שם המקום הוא 'אום אל קנטיר', ובעברית 'אם הקשתות'. השם ניתן למקום בידי בדואים שעברו בו וזיהו את הקשתות שנמצאות במעייין שנמצא במקום מהתקופה הרומית. האתר התגלה לפני 120 שנה בידי לורנס אוליפנט, דיפלומט בריטי אוהב יהודים שסייר בארץ ישראל. הוא גילה את החורבה כגל אבנים גדול.

השם הקדום של הכפר לא ידוע, ומה שכן ידוע זה שמדובר בכפר יהודי קדום מתקופת התלמוד. כאשר הגיע אוליפנט למקום לפני 120 שנה כל מה שהוא ראה היה גל אבנים. הוא ראה אבנים מסותתות וניחש שזה בית כנסת.

בשנת 2003 התחילו לחפור את המקום בשיטה מאוד ייחודית. במקום הוצב מנוף שנע על גבי מסילות, והוא החליף את עבודת הידיים של הפועלים. למעשה, כל עבודת החפירה נעשתה על-ידי המנוף. העבודה נעשתה בעזרת שלט. האבנים הורמו בעדינות, מוספרו, ולחלק מהן הוכנס ברקוד ובתוכו הנתונים על האבן. סריקה מלמעלה אפשרה מבט כללי על האתר. זוהי פעם ראשונה שהשתמשו בחפירות ארכיאולוגיות בטכנולוגיות מתחומים

אחרים לחלוטין.

ואז התברר שאותו דיפלומט אכן צדק: במקום התגלה מבנה של בית הכנסת ובטבורו היכל ארון קודש [?] זהו מבנה אבן שבתוכו היה ארון הקודש. ההיכל מעוטר בפרטים בדמות מנורות, לולב, ומוטיבים אחרים מהמקדש. ארון הקודש פונה לכיוון דרום, לירושלים. אנשי הכפר השקיעו בבית-הכנסת את מיטב כספם, יותר משהשקיעו בבתי הפרטיים שלהם.

מתחת לרצפת בית כנסת גילו החופרים 7000 מטבעות מהתקופה הביזנטית, תקופת התלמוד, ועליהם דיוקן של הקיסר יוסטיניאנוס. למעשה, הרצפה הונחה על גבי המטבעות. מנהג יהודי קדום היה לזרוק מטבעות קודם יציקת הרצפה. המנהג הזה עוזר לארכיאולוגים לתארך ממצאים ואתרים.

בית הכנסת חרב ברעידת אדמה בשנת 749 לספירה, דהיינו 250 לערך אחרי שנבנה. לפני 15 שנים, כשהארכיאולוגים הגיעו למקום, עמד מולם גל אבנים עצום. מה שייחודי בשחזור של המקום הוא שבעזרת טכנולוגיה חדשנית, כאשר שיחזרו את היכל ארון הקודש, הם הצליחו להבטיח שכל אבן תונח בדיוק במקום בו הייתה כאשר המבנה המקורי עמד על תילו.

זה דבר שלא נעשה עדיין בשום מקום בעולם. בנוסף לכך, הם שיחזרו את קירות בית הכנסת, והפכו את המקום לאתר תיירות נחשק. כיום זהו ארון הקודש העתיק ביותר בעולם. הממשלה השקיעה בפרויקט הזה מיליוני דולרים, במטרה להוכיח לכל העולם שברמת הגולן היה ישוב יהודי כבר לפני 1500 שנים.

המהפך של אברהם

בשבועות אלו אנו קוראים ולומדים על אברהם אבינו. רבי משה סופר, הידוע בכינוי ה'חתם סופר', היה רב מפורסם בהונגריה לפני מאתיים שנה. בספרו הוא שואל שאלה מאוד מעניינת: "הנה יש לחקור, אברהם אבינו ע"ה מסר נפשו והשליכו מנגד ושיבר צלמי נמרוד ועמד נגדו, ולמה לא עשה

כן בארץ כנען שהיתה מלאה גלולים, ואין לך עץ רענן שלא הייתה תחתיו עבודה זרה, ולא מצינו ששיבר אליליהם, אדרבא השתחוה לבני חת ונכנע להם".

כולנו מכירים את הסיפור על אברהם אבינו, ששבר את הפסלים של אביו תרת, וכעונש על כך הושלך לכבשן האש. כלומר, הוא נלחם בכל כוחו, עד כדי מסירת נפש, נגד עבודה זרה. אבל כשהוא הגיע לארץ כנען [?] שם אנו לא מוצאים את הלוחמנות הזאת.

בארץ ישראל הוא פתאום אדם נחמד [?] כשהוא צריך לקנות קבר לשרה אשתו, הוא משתחוה בפני בני חת. עוד קודם לכן הוא כורת ברית עם אבימלך. לא שומעים על שום קנאות, לא מלחמה נגד עבודה זרה ולא כלום. מה נשתנה [?]

ויש לומר בדרך אפשר, שאברהם בתחילת דרכו, כשהוא גילה שיש בורא עולם הוא לא יכול היה לסבול אנשים שעובדים עבודה זרה ומתפרנסים מפסלים. לכן הוא שינס את מותניו ויצא למלחמת חורמה נגד עבודה זרה. הוא היה כה להוט ונחרץ במאבק שלו, עד שהיה מוכן למסור את חייו בפועל למטרה זו.

אבל אז אברהם גילה, שהמלחמה שלו לא הצליחה לשכנע אף אחד להאמין בקב"ה. אפילו הנס האדיר, שהוא יצא חי מכבשן האש, נס שלכאורה היה צריך להוות הוכחה ניצחת שיש בורא עולם, לא מצאנו הדים להשפעתו של הנס. לא למדנו שמישהו באור כשדים החליט להצטרף לאמונתו של אברהם אבינו. כאשר עזב את אור כשדים, התורה מונה רק את אביו תרת, את לוט ואת שרה אשתו. אף אחד אחר לא הצטרף.

לכן, כשהוא הגיע לחרן הוא הגיע למסקנה שהדרך של "דם ואש ותמרות עשן", דרך הקנאות ואפילו שידוד מערכות הטבע לא משכנע אף אחד. הוא הבין שצריך לנסות בטובות. ומאז התחולל שינוי. כשהוא יצא מחרן התורה מספרת "ויקח אברם את שרי אשתו [?] ואת הנפש אשר עשו בחרן" ואומר רש"י: "שהכניסום תחת כנפי השכינה אברהם מגייר את האנשים ושרה

מגיירת את הנשים" (לך יב, ה).

אברהם איש החסד

את השיטה הזאת אברהם שכלל עוד יותר בארץ ישראל, כמו שאנו לומדים בפרשתנו: "ויקרא שם בשם ה' א-ל-עולם" אומר רש"י: "על ידי אותו אשל נקרא שמו של הקב"ה אלוקה לכל העולם לאחר שאוכלים ושותים אומר ברכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם. משל מי שאמר והי' העולם אכלתם" (וירא כא, לג).

יתרה מזו, לא רק שאברהם חדל מלהילחם ברשעים, אלא עוד לימד עליהם זכות. כשהקב"ה בא לאברהם ואומר לו: "זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאוד" (ית, כ). אברהם אבינו מלמד עליהם סניגוריה, ומתפלל עליהם בניסיון להציל אותם. ויתרה מזו, כפי שרש"י מוסיף: "לדבר קשות". הוא מדבר בנחרצות, וטוען: "השופט כל הארץ לא יעשה משפט?!". זה שינוי של 180 מעלות מדרך העבודה שלו באור כשדים.

ויש לומר, שמאותה סיבה כל הסיפור של 'אור כשדים' לא מוזכר בתורה שבכתב. היות שדרך העבודה של 'סור מרע' לא הצליחה לשכנע אף אחד. בתורה כתוב רק מה שעלינו לעשות ואיך עלינו להתנהג, ולכן הסיפור של אברהם מתחיל מ"לך לך", מעבודה של "עשה טוב".

קצת רמז לזה יש בדברי הרמב"ם בריש הלכות עבודה זרה (פ"א ה"ג). כשהוא מתאר את העבודה של אברהם אבינו הוא כותב: "ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה, ושבר הצלמים, והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוקה העולם? וראוי לאבד ולשבר כל הצורות? כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרן, והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוקה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והי' מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם".

הרי לנו שבאור כשדים הוא ניהל ויכוחים וניצח בהם, אבל זה לא עזר לו. להיפך, אנשים רק התרגזו עליו יותר ורצו להורגו. לכן, כשהוא ניצל מאור כשדים הוא הבין שבעימותים ומלחמות הוא לא יצליח לשכנע אף אחד, אלא אך ורק בדרך של אהבה ונתינה, כשהוא יאכיל עוברים ושבים. לא במידת הגבורה, אלא בחסד.

מה שאברהם אבינו הבין, זה שהעולם שקם אחרי המבול זהו לא עולם שצריך לנזוף בו, אלא זהו עולם שזקוק לחיבוק ולאמפתיה.

העולם זקוק לחיבוק

לפני שבעים וחמש שנה העם היהודי חווה רעידת אדמה נוראה. בכל מקום באירופה שבו היו יהודים, התרחש מבול אימתני. הכול נפל והתפרק. העם היהודי אחרי השואה היה נראה כמו גל של אבנים שבורות. ניצולי השואה הסתובבו כמו מתים מהלכים, וגם אלו שלא חוו את השואה התייאשו מהעתיד של העם היהודי.

באותם ימים הרבי התמנה לנשיא חב"ד, והוא לקח על עצמו את התפקיד לבנות מחדש את 'כנסת ישראל', את הבניין הענק שהתפרק. הרבי לימד את כולנו שכדי לבנות שוב את 'הבית היהודי' עלינו לסרוק אבן אבן, ולחבר אותן בדיוק למקום שבו הן שייכות. ואת זה לא עושים בצעקות ומחאות, לא בשבירת צלמים ולא בוויכוחים והוכחות, אלא מתוך אמונה עמוקה שכל אבן, ולא משנה מה גודלה, היא חלק מהבניין של העם היהודי. ואם אבן אחת חסרה, אז חסר בכל הבניין. בדרך הזאת נצליח לשחזר ולבנות שוב את בית ישראל.